Inleiding van W. Mensink, secretaris van de Partij van de Arbeid en voorzitter van de sectie Gemeente en Provincie van de Dr. Wiardi Beckman Stichting, over de door het Partijbestuur voorgestelde ontwerpen voor een nieuw gemeenteprogram en een vernieuwd provinciaal program van de Partij van de Arbeid. Gehouden op het Ver- kiezingscongres van de Partij van de Arbeid op 17 en 18 januari 1958.

Partijgenoten,
Na de vaak belangwekkende discussies in de sectievergaderingen van gistermiddag, zetten wij ons thans (in dit congres in pleno) tot een bespreking van de aan het congres voorgelegde ontwerpen voor een nieuw gemeenteprogram en een vernieuwd provinciaal program van de Partij. Alvorens tot de eigenlijke bespreking daarvan te geraken, zou ik graag een beeld willen schetsen van de betekenis der politiek van de socialisten in ons land in gemeenten en provincies na de tweede wereldoorlog. Het is bij mijn pogingen om dit beeld voor u te ontwerpen gebleken, dat men zich dan tevoren rekenschap moet geven van enige belangrijke verschillen tussen voor en na de oorlog, in deze beide sectoren van het politieke leven van ons land.
In de eerste plaats lagen de accenten in de politiek van de socialisten vroeger in het algemeen anders dan nu. De oude socialisten opereerden immers uit de situatie van een beweging-in-de-oppositie in de landspolitiek. Dit had, bij de invloed die zij zich in gemeenten en provincies hadden verworven, tot gevolg dat de constructieve krachten zich vooral richtten op de realisering van veel verlangens juist op deze gebieden.
Verder gaf ook de aard van de talrijke noodzakelijke sociale en culturele voorzieningen, trouwens de situatie waarin het gemeentelijke en provinciale voorzieningspeil in. het algemeen zich in die tijd bevonden, constructieve krachten de volle kans zich te ontplooien. Hierdoor hebben het oude socialisme in veel gemeenten en provincies en de vrijzinnig-democratie in een wat kleiner aantal maar kwalitatief niet van minder betekenis, triomfen gevierd en speelden belangrijke politieke figuren juist op dit terrein een meer spectaculaire rol, dan die men na de oorlog daar relatief gesproken nog mogelijk acht.
Na de tweede wereldoorlog is dit anders. Thans een vernieuwd socialisme, waarvan zoveel voormannen zijn opgeëist voor constructieve
arbeid in landsbestuur, departementen, sociale, sociaal-economische en sociaal-culturele instellingen, ja zelfs betrokken in arbeid op internationaal niveau, De aandacht van de socialistische beweging voor de politiek in gemeenten en provincies lijkt daardoor wel eens minder intens dan zij voorheen was.
De ontwikkelingen op het terrein van deze lagere publiekrechtelijke lichamen op zichzelf hebben dit echter eveneens meegebracht. Er is reeds vele jaren een verschuiving van bepaalde sociale voorzieningen naar het rijk. Ten dele betreuren wij deze en beschouwen wij haar als onjuist, anderszijds moeten wij bedenken dat deze verschuiving mede het gevolg is van de belangrijke invloed van onze beweging, waardoor een verbreding van de sociale zorg is ontstaan, waarbij het rijk wel een heel belangrijke functie moest gaan vervullen. Talrijke gemeente- en provinciebestuurders mogen ervan gewagen dat zij in hun politiek in de lagere openbare lichamen initiatieven namen tot voorzieningen die thans in groter omvang bij het rijk berusten. Het kost weinig moeite voorbeelden te noemen. Ik denk aan de zorg voor werklozen waaronder vaak zelfs bemoeiingen met de werkloosheidsverzekering, van de werknemersorganisaties - werkverschaffing voor werklozen - sociale bijstandsregelingen voor verschillende groepen in moeilijke financiële omstandigheden - financiële zorg voor bejaarden, voor zieken en voor door ongeval getroffenen - ziektekosten- bijstand. Daarbij spreek ik niet eens over vele zaken van specifieke aard, zoals (om slechts enkele voorbeelden te noemen) die, welke bestreken worden door veiligheidswet, warenwet en drankwet. Wie hierover meer wil weten kan ik van harte ook nu nog de lezing aanbevelen van het hij het honderdjarig bestaan van de gemeentewet bij Samson in Alphen aan de Rijn uitgegeven boek De gemeente en het maatschappelijk leven, en daarin in het bijzonder het van grote kennis van zaken getuigende en vanuit een warme bewogenheid om het lot van de naaste geschreven hoofdstuk over Arbeid en Industrie van onze partijgenoot, burgemeester Jan de Bruin uit Rheden.
Ik laat buiten deze onvolledige opgave van verschuiving van activiteiten van de gemeenten naar het rijk dan nog onvermeld die wijzigingen, die zich binnen de kring van de lagere organen zelf hebben
voltrokken, door de groei der bemoeiingen van vele provincies op het terrein van energie- en drinkwatervoorziening en zelfs, bij overkoepelend optreden ten aanzien van kleinere gemeenten, in sommige opzichten bij maatschappelijk werk, gezondheidszorg en enkele activiteiten in de cultuurpolitieke sector.
Het boek Honderd jaar Provinciale Wet, geeft in deze ontwikkelingen een boeiend inzicht en eigenlijk getuigt de inhoud van het voor ons liggende ontwerp-provinciaal program van wat er op dit punt gaande is.
Betekent dit alles nu, partijgenoten, dat de politieke arbeid in gemeenten en provincies op zichzelf thans minder gewichtig is dan hij vroeger was? Ik meen van niet. In de eerste plaats is, meer principieel gezien, de politiek in die organen zo belangrijk in het licht van de noodzakelijkheid der innerlijke versterking van de democratie. Wel is waar ga ik niet zo ver als pg. In 't Veld die in zijn rede in ons gemeentepolitiek congres van 1949 over de gemeentelijke zelfstandigheid sprak, als Voorwaarde voor de Redding van Europa.
Maar met hem wil ik stellen, dat men nog al te zeer bij de bestrijding van de gevaren, die de democratie bedreigen van buiten af - zoals

communisme en nationaal-socialisme - de betekenis uit het oog verliest van het feit, dat binnen onze democratie de gemiddelde burger onvoldoende belangstelling heeft en activiteiten opbrengt voor de gemene zaak. Veel ontwikkelingen op maatschappelijk terrein, veel politieke beslissingen vinden plaats op internationaal of op rijksniveau en in een gecompliceerdheid en dynamiek, welke men vroeger als ondenkbaar heeft beschouwd» Dit heeft tot gevolg, dat de gemiddelde burger zijn kijk op de ontwikkeling en de draagwijdte van de dingen verliest en het gevoel gaat missen dat hij er zelf bij is betrokken. Dit dooft de belangstelling en de activiteit voor de zaken van de gemeenschap. Afgezien van al hetgeen uit deze gedachtengang voortvloeit op andere gebieden, kunnen wij er daarom nooit teveel voor waken dat alles wat lagere publiekrechtelijke organen kunnen verrichten aan hen wordt overgelaten of overgedragen,
opdat beslissingen kunnen worden genomen binnen de gezichtskring van de gemiddelde burger en zoveel mogelijk in contact met hem zelf. Als men bij het treffen van een bepaalde voorziening nog bezig is met de overweging of het doelmatig is dat een taak bij het rijk, of de provincie of de gemeente moet komen, behoort men in zijn doelmatigheidsoverwegingen ook het belang van de inschakeling van de kleinere gemeenschappen in de weegschaal te leggen.
Ik ben er, partijgenoten, mij terdege van bewust dat het gevaarlijk is zich met betrekking tot het vraagstuk van de decentralisatie en van de gemeentelijke en provinciale autonomie in algemeenheden te verliezen, Wat al te gemakkelijk klinken met name uit de monden van de bestuurders van gemeenten en ook wel van provincies de jammerkreten tegen maatregelen van rijkswege, genomen bijvoorbeeld tijdens de Korea-crisis in 1950/1951 en in verband met de pogingen tot conjunctuurbeheersing sinds december 1956. Wat al te gemakkelijk, omdat men er veelal niet tegenover stelt hoe men dan zelf de moeilijkheden van de hele natie denkt te kunnen overwinnen. Het moge voor ons een waarschuwing gijn dat heel vaak uit andere politieke kringen dit verwijt van te sterke bemoeiingen van het rijk wordt geïllustreerd aan het voorbeeld van de coördinatiepolitiek inzake lonen en salarissen van het overheidspersoneel; op de achtergrond schuilt hierbij duidelijk het verlangen naar een vrijere loonpolitiek, waarvan wij de gevolgen, dacht ik, maar al te goed kennen. Nu betoog ik niet, begrijpt u mij goed, dat ik het helemaal eens zou zijn met de financiële verhouding tussen het rijk enerzijds en de gemeenten en provincies anderzijds, hetzij met alle beperkingen, die deze publiekrechte lijke lichamen (anders dan het particuliere bedrijfsleven) bij de uitvoering van hun noodzakelijke activiteiten ondervinden. Integendeel .
Ik mag in dit congres wel uitspreken hoe verheugd wij kunnen zijn over de wijze, waarop zelfs reeds bij de algemene beschouwingen over het gehele regeringsbeleid partijgenoot Burger als fractievoorzitter, bij de behandeling van de wijzigingswet financiële verhouding rijk-gemeenten pg. Venverloo en bij de behandeling van de laatste
begroting voor Binnenlandse Zaken pg. Franssen voor gemeenten en provincies in de bres zijn gesprongen.
Het was hoog nodig, maar het gebeurde dan ook. Schriel steekt daartegenover het optreden af van de fracties van k.v.p., a.r. en c .h., die niettegenstaande schone woorden over de taak der gemeenten en haar financiële moeilijkheden, terwille van de zilverlingen van een minder grote belastingverhoging, aan de lagere publiekrechtelijke lichamen tezamen ongeveer 20 miljoen gulden onthielden. En wellicht is het ook goed eraan te herinneren dat, toen de regering in de Korea-tijd trachtte om niet door circulaires of iets dergelijks, maar door een Investeringswet haar maatregelen jegens gemeenten en provincies te legaliseren, daartegen uit het land groot verzet is gerezen; uit dezelfde kringen nu het verlangen naar legalisering - stel die ware nog nodig - van bepaalde maatregelen te vernemen, doet dan wel wat vreemd aan. Dat, om met ongeveer de woorden van ons kamerlid Franssen bij de behandeling van de begroting van binnenlandse zaken voor 1958 te spreken, evenals met die van fractievoorzitter Burger bij de algemene beschouwing, dat de bemoeienissen van de gemeenten op velerlei terrein juist de minst draagkrachtigen ten goede komen, dit verhinderde uitgerekend de confessionele politieke partijen niet aan de gemeenten en provincies nodeloos geld te onthouden, dat deze zo dringend behoeven.
Niet slechts woorden, doch ook daden, niet slechts jammerklachten, maar ook concreet aangeven hoe het wel zou kunnen, zullen de gemeentelijke en provinciale autonomie van dienst kunnen zijn. De sectie Gemeente en Provincie van de dr. Wiardi Beckman Stichting heeft dit ook begrepen en enige jaren geleden in een rapport aangegeven op welke terreinen concreet accenten van het rijk verlegd kunnen worden naar de provincies , Dat het allemaal precies moet, zoals de sectie Gemeente, en Provincie destijds stelde, wil ik niet beweren. Maar dat de discussie op dit punt niet wat sneller zou kunnen dan zij blijkens het nog steeds ontbreken van een rapport van de decentrali- satiecommissie De Vos van Steenwijk plaats vindt, mag toch wel gesteld worden.
Partijgenoten. Is - ik keer terug tot mijn uitgangspunt over de betekenis van de politieke arbeid in gemeenten en provincies - deze ook nog na de oorlog dus zeer belangrijk, reeds uit het principieel gezichtspunt van de inschakeling van de locale gemeenschappen bij de beslissing en de uitvoering van overheidstaken gezien; welk een nog steeds, ja misschien meer nog dan ooit tevoren boeiend werkterrein, met grote mogelijkheden en verantwoordelijkheden, ligt er dan na de bevrijding niet bij de besturen van gemeenten en provincies?
Ja, ook bij de provincies, waag ik te zeggen. Er zijn heel wat mensen ook in onze kring die daaraan twijfelen. Een symptoom van deze stemming vindt men heel vaak terug in redevoeringen op verkiezingsvergaderingen voor de Provinciale Staten. Want wanneer iemand getuigt van het grote belang van de verkiezingen voor de Provinciale Staten, stelt hij deze allereerst in het licht van de landspolitiek: zij zouden een goede tussentijdse graadmeter zijn van de stemming in het land ten opzichte van de landspolitiek; ik erkens een niet altijd

te betwisten standpunt. Vervolgens blijken de Provinciale Staten zo belangrijk vanwege de verkiezingen voor de Eerste Kamer, nu, ook niet onjuist. Ten derde heeft het dagelijks bestuur van de provincie het toezicht op de financiële gestes van de gemeenten; inderdaad ook zeer gewichtig. Dit alles toegegeven, moet toch gesteld worden, dat de provincie - wellicht weinig spectaculair optredend in haar talloze activiteiten - niettemin een rol speelt in de vervulling van gemeenschapstaken van steeds groter betekenis.
Het is voor het overige historisch wel verklaarbaar, dat de provincie in de drie-eenheid met het rijk en de gemeenten, wat op de achtergrond is gebleven. Immers politiek-staatkundig trachtte de grondwetgever van 1814 de vroegere grote macht van de zelfstandige gewesten terug te houden en de democratisering van de provinciale- wetgeving van 1850 drong het centralisme niet in één slag terug.
De sociale ontwikkeling bracht vooral maatregelen van nationale aard enerzijds, zoals werktijdverkorting, afschaffing kinderarbeid, beperking vrouwenarbeid, sociale verzekeringen en maatregelen van gemeentelijke aard anderzijds, te weten inzake gezondheidszorg, woningbouw en onderwijs; de provincie kreeg of greep minder kansen. Tenslotte kwam de provincie er ook op economisch terrein niet aan te pas.
Er is een duidelijke kentering merkbaar. Politiek-staatkundig speelt ook hier na de tweede wereldoorlog het verlangen naar de-centralisatie, waarover ik straks reeds in zijn algemeenheid sprak.
Op sociaal terrein, waaronder dat van de gezondheidszorg, is meer en meer sprake van een zich richten op de individuele mens; deze individuele sociale zorg met zijn specialisatie en zijn behoefte aan de benadering van iedere mens afzonderlijk vergt een apparatuur, moeilijk bestuurbaar uit Den Haag, anderzijds vaak te omvangrijk voor kleinere gemeenten. En tenslotte ligt er een aantal problemen van regionale aard op economisch terrein, zoals dat van de industrialisatie, dat van de spreiding van de werkgelegenheid in het algemeen, met andere zaken belangrijke gevolgen hebbend op het terrein van de ruimtelijke ordening. Ten aanzien van de grotere steden verricht de provincie ook wel gewichtige taken, maar vooral voor het platteland valt voor de provinciale hand veel te doen; het ontwerp-provinciaal program is er in bijna al zijn onderdelen duidelijk een demonstratie van.
Men kan m.i. de provinciale taak in deze tijd duidelijk zien tegen twee achtergronden, namelijk de sociaal-culturele verheffing van het platteland en de noodzakelijkheid van planning.
Wat het eerste punt betreft, dwingen de eeuwenlange achterstelling van het platteland en de reactie daarop in deze tijd tot belangrijke maatregelen inzake gezondheidszorg, maatschappelijk werk en culturele arbeid. En wat de planning op bestuurlijk niveau betreft; de situatie van ons kleine land met zijn grote bevolking dwingt ertoe de bestemming van bij wijze van zeggen iedere vierkante meter grond met grote zorg vast te stellen. De streekplannen van de provincie, moeten industrie, woningbouw, agrarisch bedrijfsleven, recreatie en verkeer ieder het zijne geven.
Ik zou te veel vragen van de tijd en het geduld van het congres, partijgenoten, wanneer ik hoe kort ook stil zou willen staan hij de problemen van uitvoering en financiering van de zorg voor geesteszieken, de organisatie van. de waterschappen, het werk van de provinciale waterstaat, activiteiten op agrarisch gebied zoals inzake ruilverkavelingen, strijd tegen verzilting en verdroging van de bodem, voorziening met water en electriciteit in het bijzonder in de zogenaamde onrendabele gebieden, dit laatste speciaal zoals deze op voorbeeldige wijze onder aanvoering van pg. Prakken, als gedeputeerde in Noord-Holland tot stand wordt, ja bijna geheel is volbracht.
Zou ik op deze, reeds van oudere datum zijnde taken van de provinciale besturen ingaan, dan zou mij de gelegenheid ontbreken u even mee te nemen naar de belichting van een aantal problemen op het terrein van de ruimtelijke ordening, waarmee niet alleen de provincies, maar ook de gemeentebesturen in belangrijke mate te maken hebben.
Eerst echter een verzuchting; men stelt wel eens dat de totstandkoming van de streekplannen zoveel tijd kost aan onderzoek en voor-bereiding en aan de werkwijze van de provinciale staten. Mijn opvatting is deze dat men nu eenmaal niet van vandaag op morgen omvangrijke studiesverricht en met grote zorg de lijnen tracht uit te stippelen, waarlangs men minstens tien, twintig jaren lang een streek denkt te kunnen ontwikkelen en daarbij dan bovendien reeds elementen voor verdere groei inzaait.
Mijn verzuchting heeft betrekking op iets anders en dat is de wijze, waarop sterk vertragende elementen van rijkswege hier een rol spelen: zo klaagde het dagelijks bestuur van Noord-Holland er kort geleden voor de zoveelste keer over dat men bij de Rijkswaterstaat nooit eens op tijd klaar is met zijn plannen - en deze bovendien vele keren wijzigt - waardoor de planning van provinciewege heel lang een onzekere aangelegenheid blijft. Een tweede verzuchting is deze, ik besef dat ik hier aan de rand van de ruimtelijke ordening zelf kom en meer het oog heb op een zaak van uitvoering als de
aanleg van wegen, dat Ik het langzamerhand een blamage voor het openbaar bestuur vind, dat - en zulks ten aanschouwe van de burgerij want in openbare officiële stukken en in de kranten wordt hier altijd gezellig druk over geschreven - onderhandelingen tussen overheidsinstanties over de verhouding, waarin rijk, gemeente en provincies in bepaalde werken zullen bijdragen, niet slechts maanden maar soms jaren plegen te duren. Zou hier nu niet eens een oplossing gevonden kunnen worden, waardoor over de verdeling van kosten, die ten slotte uit dezelfde bronnen van de rijksbelastingen naar de financieringspunten vloeien, minder tijd vragende procedures tot stand komen?

Nu dan, partijgenoten, nog iets over de ruimtelijke ordening en meer nog over de problemen van bestuurlijke aard, die daaruit, maar daaruit niet alleen, voortvloeien. Wel heel sterk in het westen van ons land, maar in sommige andere delen van het land evenzeer, groeien wij uit ons jasje. De uitbreiding van onze industrie, de behoefte aan grote havens in het kader van de uitbreiding van de werkgelegenheid, de toeneming en in omvang en in intensiteit van de moderne verkeersmiddelen, de groei van onze bevolking die van dit alles de oorzaak is en aan het tempo van de woningbouw en de uitbreiding van onze steden (soms ook dorpen) de zwaarste eisen stelt, dwingen het rijk, de provincies en de gemeenten tot een krachtig bestuursbeleid; daarbij moet men - het kan eenvoudig niet anders - verre over de grenzen van de afzonderlijke gemeenten heenzien. Het is hier niet de plaats en zeker niet mijn taak met u te discussiëren over de richting waarin de ontwikkeling van de werkgelegenheid, zeg de spreiding van de werkgelegenheid in ons land moet gaan.
Iets anders is het echter met de bestuurlijke problematiek, die hierbij
aan de orde komt, Het ontwerp-gemeenteprogram spreekt in paragraaf 3, over
punten 2 en 3, over samenvoeging van gemeenten, over samenwerking tussen
buurgemeenten en over nieuwe intergemeentelijke organen, zeer belangrijk en in vele gevallen aanvaardbaar. Ik meen echter dat het goed is op deze plaats meer te zeggen dan in het program staat; meer dan in het program, doordat men daarin tenslotte slechts iets kan stellen waarover
wij het gezamenlijk reeds zoveel mogelijk eens zijn geworden,
Maar ik wil graag ter discussie - wellicht minder in dit congres dan daarna,in de hele partij - in uw midden leggen deze persoonlijke vraag van mijn kant, of wij de problematiek die zich bij de dynamiek der ontwikkeling van de dingen zo sterk aan ons opdringt, nog wel aan kunnen, met onze, naar mijn persoonlijke mening, sterk verouderde gemeentelijke indeling. Het was m.i. duidelijke taal, die een commissie uit de sectie gemeente en provincie van de dr. Wiardi Beckman Stichting in 1951 sprak, in een rapport over de gemeentelijke indeling in ons land. Nu, nog geen volle zeven jaren later, vraag ik mij af of de dingen zich niet zo snel ontwikkelen dat de taal van dit rapport niet reeds als te voorzichtig moet worden gekwalificeerd en of wij allen gezamenlijk de moed kunnen opbrengen ons te ontdoen van de talrijke vooroordelen, die een gezonde beoordeling van deze problematiek en de mogelijkheden voor een gezonde oplossing naar mijn persoonlijke opvatting, zéér sterk in de weg staan. Maar afijn, wellicht kunnen we bij een andere gelegenheid daarover nog eens rustig spreken, als de ontwikkeling der dingen ons daarvoor voldoende tijd laat.
Maar begrijp daarbij één ding goed, partijgenoten, het gaat daarbij juist om de vraag hoe wij de gemeentelijke autonomie in ons land, zeg aan de gemeenten de kans om zich gezond en krachtig en voorzien van goede bestuurders en ambtenaren te ontwikkelen, de grootste mogelijkheden zullen geven.
Gezonde gemeenten, met vrouwen en mannen met een goede bestuurskracht en een bekwaam ook tegen de technische en administratieve eisen van deze tijd opgewassen corps van ambtenaren, wij hebben ze dringend nodig voor de taken, die thans verricht worden en die hun nog te wachten staan. En wat is dat zo al niet, partijgenoten?

Kort na de oorlog werd nogal eens gesteld dat er een duidelijke accentverschuiving in de taken van de gemeenten had plaats gevonden van het sociale naar het culturele. Inderdaad is het culturele in de activiteiten, zeg verantwoordelijkheden van de gemeentebesturen, sterker dan ooit tevoren - waarmee ik niet gezegd wil hebben dat dit overal in voldoende mate het geval is, de lezeing van het ontwerp-gemeenteprogram mag ik in dit verband bijzonder aanbevelen. Maar dat het sociale element in de gemeentelijke voorzieningen en gemeentelijke subsidies minder zou zijn dan lang en kort voor de tweede wereldoorlog, kan nu, tien en meer jaren later, niet meer gezegd worden. Neem de sociale zorg in zijn nieuwste vormen. Binnen de sector van die sociale zorg zijn belangrijke veranderingen waar te nemen, maar de omvang van de taken is stellig zel£s groter geworden, lag het accent vroeger op louter geldelijke steun - dit is verouderd - het maatschappelijk werk in al zijn onderdelen vergt bemoeiingen, hetzij rechtstreeks door sommige eigen activiteiten, hetzij door stimulering en subsidiering van de arbeid op dit terrein door particuliere organisaties, alles in meer aan het verlangen naar een individuele, meer tot de personen en de omstandigheden en noden van de gezinnen, meer op de menselijke problemen gerichte aanpak van zaken. Wat hier duf en traag is - en dat is naar de ervaringen die wij in het land opdoen nog heel, heel veel - moet opgeruimd en vervangen worden door een frisse, op moderne leest geschoeide- activiteit.
Op het terrein van de gezondheidszorg is het niet anders. In de korte tijd van na de oorlog is er, op het platteland en in de kleinere steden door hulp aan de kruisverenigingen, in de grotere steden daarnaast door eigen overheidsactiviteiten, een verbreding en ver-dieping gaande, die neg lang niet zijn afgesloten.
En dan de zaken van de volkshuisvesting. De taken van het rijk daarvoor mogen belangrijk zijn, maar in het bijzonder wanneer de moeilijkheden op dit terrein het grootst zijn zoals in het afgelopen jaar en ten dele ook nu nog door de kapitaalsproblemen, realiseert men zich weer eens goed voor welke opgaven de gemeenten staan.
Het heeft waarlijk niet aan de gemeenten gelegen, dat de woningnood nog niet tot een oplossing is gebracht. Het doet alleen wat zuur

aan indien men aan de gemeenten in bepaalde kringen het verwijt richt aan de stijging van de investeringen in het land
wat al te veel te hebben bijgedragen, terwijl men drommels goed kan weten dat het de bestrijding van de woningnood is die het leeuwendeel heeft opgeëist van deze gemeentelijke investeringen. Het zou beter zijn indien men zich eens wat meer realiseerde wat het betekent dat burgemeesters, wethouders en hoofdambtenaren van gemeenten als bedelaars het land moeten afstruinen om te zien of iemand ergens nog wat over heeft voor een geldlening aan de gemeente, voor een hoogstnoodzakelijke investering ter wille van het gemeenschapsbelang. Dat deze gemeentebestuurders dan wel eens geprikkeld zijn in hun uitlatingen, vooral wanneer de gemeentebegroting aan de orde is, wie zal het hen, die de moeilijkheden kent, kwalijk nemen.
Moeten wij nu nog spreken over het werk van de openbare nutsbedrijven, met hun aloude taken in nieuwe vormen en met nieuwe technieken, aan dat wat er op het terrein van het onderwijs in de afgelopen twaalf jaren na de oorlog onder de moeilijkst denkbare omstandigheden bij gebrek aan voldoende leerkrachten en schoollokalen, reeds is gepresteerd en dagelijks wordt verricht? Zonder anderen, in kleinere gemeen[ten], ook maar iets tekort te willen doen, mogen wij in de kring van bestuurders van Nederlandse gemeenten, in zo groten getale bijeen, wel eens een keer in het openbaar getuigen van onze dankbaarheid en trots, in het bijzonder voor wat partijgenoten-wethouders in de grotere gemeenten van ons land - en het zijn er velen- op dit terrein voor elkaar hebben weten te krijgen.
Het laatst maar niet het minst belangrijk: de gemeentelijke cultuurpolitiek. Slechts dit daarover: laten wij ons niet in slaap sussen met de resultaten van wat bereikt werd. Het ogenblik is nog ver, waarop wij kunnen zeggen dat wij tegen veel conservatisme en zuinigheid in wanneer het die ogenschijnlijk zo ongrijpbare zaken van de culturele ontplooiing betreft, daar zijn waar het moet. Het "gelijke kansen voor ieder", bij het onderwijs en in het culturele leven, verlangt een steeds sterker inspanning van allen. Wanneer in theoretische bespiegelingen over prioriteiten van gemeentelijke taken toen er nog voldoende geld voor de gemeentebegrotingen was,
de culturele activiteiten door bepaalde politieke groeperingen in gemeenteraden achteraan gezet werden, hebben we ons er niet te druk om gemaakt, laten wij oppassen, partijgenoten, niet alleen in de besturen van gemeenten en provincies, maar ook in parlement en in de regering, goed te weten wat er op het spel staat wanneer de gemeenten blijvend zouden verkeren in de financiële situatie van vandaag: de zuinigheid die de wijsheid bedriegt zou in talrijke gemeenten allereerst belangrijke sociaal culturele voorzieningen in gevaar brengen.
Partijgenoten, ik kon slechts aanstippen wat bij een zeer grove tekening van hetgeen er bij gemeenten en provincies voor belangrijks, ja vaak groots en boeiend gaande is, naar voren springt, Tenslotte zijn de sectievergaderingen van gisterenmiddag bestemd geweest .voor beschouwingen en discussies over de vele sectoren en. de onderdelen
zelf.
Zonder de politiek van anderen te onderschatten mogen wij met vreugde
vaststellen dat het aandeel van de democratische socialisten in al deze activiteiten van de grootste betekenis is geweest en nog is. Alleen al het aantal raadsleden (2381 van 11.304), het aantal wethouders (426 van de 2129) de meer dan 100 burgemeesters, het aantal leden van de provinciale staten (180 van de 590) en de gedeputeerden
(20 van 66) die tot de Partij van de Arbeid behoren zouden een bewijs voor deze stelling kunnen zijn. (Eigenlijk is het beeld veel gunstiger. Dat dit niet in deze totaalcijfers tot uiting komt, is ontstaan door het feit dat grote en kleine gemeenten bij elkaar zijn gerekend.) Maar in het bijzonder durven wij beweren dat de wijze, waarop de Partij dadelijk na haar oprichting sterke stimulansen heeft gegeven voor het politieke werk in gemeente- en provinciale besturen, hier van de grootste invloed is geweest. Wat aan scholingswerk, landelijk en regionaal, voorlichting van algemene aard en in het bijzonder per brief en in persoonlijke contacten, door de sectie Gemeente en Provincie van de dr. Wiardi Beckman Stichting is gepresteerd sinds de oprichting van onze Partij in 1946 zou een zo respectabele lijst opleveren, dat ik er maar niet eens een greep uit zal doen. En dan spreek ik nog niet van de talloze studies van de W.B.S. in het algemeen, die ons in verschillende sectoren van gemeente- en provinciale politiek een grote dienst hebben bewezen.
Tot de resultaten van de arbeid van de democratische socialisten
van na de oorlog moet in bijzondere mate gerekend worden hetgeen in de landspolitiek financieel aan mogelijkheden voor gemeenten en provincies tot stand werd gebracht. Was het zonder een Lieftinck geschied, dat de gemeenten en provincies in 1947/48 getrokken zijn uit het slop, waarin zij financieel door de aanpassingspolitiek van de dertiger jaren en door oorlog en bezetting geraakt waren? Vergeten wij bovendien vooral niet, dat wij het in gemeenten en provincies wel is waar thans niet gemakkelijk hebben, doch dat anderzijds de krachtige pogingen vooral ook van de socialisten in de landspolitiek om het beleid zo te doen zijn, dat wij de werkgelegenheid, de totale economische en financiële situatie, van ons land gezond houden en maken, (Minister Suurhoff zal daarover straks ongetwijfeld heel wat meer zeggen) mede beslissende voorwaarden zijn voor een stevig, progressief beleid in gemeenten en provincies.
Onze Partijcongressen over gemeentepolitiek in 1946, 1949 en 1953, ons statenledencongres in 1930, partijgenoten, zij zijn een bewijs ervoor dat ook de partij ais zodanig een, krachtige stimulans wilde geven. Een heel bijzondere functie hebben ons gemeenteprogram

van 1949 en ons provinciaal program van 1951 wel gehad. Zij waren een richtsnoer voor velen van ons. De voorbereidingen trouwens alleen al voor het gemeenteprogram in 1948, in talrijke raadsfracties en commissies, hebben de ontwikkeling van de gedachten reeds sterk bevorderd, maar ook de wijze, waarop thans de nieuwe programs zijn voorbereid, anders georganiseerd dan bij de oude programs (namelijk alle hoofdstukken in commissies van speciale deskundigen van W.B.S. en partij) heeft het denken over verschillende aspecten van het provinciaal en gemeentelijk leven een nieuwe stoot gegeven,

Hoe fris en krachtig echter de oude programs,ook waren, de dynamiek der ontwikkeling op praktisch .alle gebieden van de gemeente en provinciale politiek dwingt ons ertoe ons te zetten tot een vernieuwing van de oude, zo kort na de oorlog tot stand gekomen programs. De ontwerpen daarvan liggen thans voor u. Ik neem aan, dat u die beide al eens rustig hebt bekeken en dat men zich intussen ook rekenschap heeft gegeven van de door de afdelingen ingediende amendementen. Tot de behandeling daarvan thans overgaande, stel ik het congres, namens het Partijbestuur, gehoord de discussies in de secties van gisterenmiddag voor, om op de amendementen als volgt te reageren:

Partijgenoten,

Ik heb vanmiddag tot u te spreken over de politieke situatie. Dat is dus over dat samenstel en samenspel van politieke, financiële, economische, sociale en sociaal-psychologische omstandigheden en machtsverhoudingen, te midden waarvan onze Partij - en elke andere politieke partij - haar doeleinden moet trachten te verwerkelijken.

Het is duidelijk, zeker in onze steeds kleiner wordende wereld, dat de internationale omstandigheden en machtsverhoudingen steeds sterker de nationale omstandigheden, steeds minder de politieke situatie bepalen. Dat geldt voor praktisch alle landen ter wereld, onverschillig of zij welbewust hun rol op het internationale toneel meespelen, dan wel zich uit egoïsme, angst of kortzichtigheid afzijdig proberen te houden. De struisvogel hoort, wat dat betreft, in het politiek museum thuis. Of een staat meedoet of zich erbuiten houdt, hij deelt in de risico's.

Die risico's, wij weten het helaas, zijn vandaag niet gering. Elk plaatselijk conflict draagt de kiemen voor een wereldbotsing in zich. Een derde wereldoorlog betekent hoogstwaarschijnlijk de vernietiging, van alle menselijk leven op bepaalde delen van de aardbol, levenslange verminking van ongetelde miljoenen, blijvende schade voor het nageslacht en de onbewoonbaarmaking voor lange tijd van die streken, waar de A- en H-bommen zuilen neerploffen.

De spoetnik - een wetenschappelijk wonder, waarover men zich in een werkelijk -socialistische wereld verheugen zou! - in handen van de

zich-socialistisch-noemende-imperialisten-van-het Kremlin, betekent,

of dat men reeds nu, of binnen afzienbare tijd, A- en H-bommen, zonder

hulp van vliegtuigen van continent naar continent schieten kan.

Is het niet begrijpelijk en vergeeflijk zelfs, dat sommigen in het

aangezicht van zulke apocalyptische dreigingen de kluts kwijtraken

en tot zwart pessimisme vervallen, dan wel in rozige, maar op niets

berustende dagdromen de narigheid proberen te vergeten? Hoe anders

moeten wij de socialistische pacifisten bezien, die zich buiten onze partij plaatsen?